

DOI : 10.33274/2079-4835-2020-20-1-19-24

УДК 81:[808:159.928'954.4] (045)

Зінченко В. М.,
канд. пед. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна, e-mail: zinchenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3080-4272

Бойко В. О.,
студентка

e-mail: boiko_vo@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3080-4272

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ЯК ЛІНГВІСТИЧНОГО ФЕНОМЕНУ

Zinchenko V. M.,
PhD in Pedagogical sciences,
Associate Professor

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: zinchenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3080-4272

Boiko V. M.,
Student

e-mail: boiko_vo@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3080-4272

PECULIARITIES OF FORMATION AND FUNCTIONING OF CREATIVITY AS A LINGUISTIC PHENOMENON

***Мета** — встановити закономірності, чинники впливу та причинно-наслідкові зв'язки у процесах формування та реалізації креативності, зокрема лінгвістичної.*

***Методи.** Теоретичними методами виступають аналіз та синтез, аналогія та мисленнєвий експеримент, практичним є добір наукової літератури, на основі якої ґрунтуються висновки щодо закономірностей, чинників впливу та причинно-наслідкових зв'язків у процесах формування та реалізації креативності, зокрема лінгвістичної.*

***Результати.** Креативність є важливою характеристикою сучасного світу, «двигуном» прогресу. Вона передбачає схильність сприйняття певного питання під іншим кутом, з відходом від традиційних норм світобачення. Креативність розглядається як здатність до реалізації творчого потенціалу.*

Чинниками формування явища креативності виступають складові системи «4 Р»: творча особистість, творчий процес, творче середовище, творчий продукт.

Креативність як творча діяльність поділяється на декілька стадій: сприйняття проблеми, пошук рішення, виникнення та формулювання гіпотез, перевірка гіпотез, їх модифікація та отримання результату.

Рівень креативності здебільшого залежить від виду переважаючого інтелекту в індивідуума. Лінгвістичний вид інтелекту, включно з мовним, іншомовним, літературним та ораторським підвидами, зумовлює ступінь розвитку креативно-лінгвістичних здібностей.

Лінгвістична обдарованість є елементом лінгвістичної креативності. Дана категорія визначається як синтез лінгвістичних здібностей, мотивації та допоміжних чинників розвитку обдарованості.

Реалізація лінгвістичної креативності відбувається за допомогою формування комунікативних стратегій, зміст якої враховує оригінальність, результативність та соціальну прийнятність викладу матеріалу.

Отже, лінгвістична креативність є важливим підвидом креативності, поширеної скрізь.

***Ключові слова:** креативність, інтелект, лінгвістична обдарованість, лінгво-креативність, творча діяльність.*

Постановка проблеми. Дослідження феномену креативності вже постає актуальним питанням, а в майбутньому тільки нарощуватиме власну значущість, оскільки креативність визнана головною якістю людини XXI ст. Сучасне динамічне середовище з проявами швидких змін у різних сферах життя вимагає активізації творчого потенціалу та максимально ефективного його застосування. Тому вивчення сутності креативності спрямоване на вдосконалення особистості шляхом відкриття її нових можливостей у продукуванні винахідницьких рішень.

Головну роль креативне мислення відіграє у всіх динамічних царинах, особливо у яких наявна гостра конкуренція, яка стимулює розвиток оригінального бачення. Цінність даної категорії для суспільства полягає у створенні прогресивних задумів, які загалом ведуть до покращення рівня життя світової спільноти через забезпечення відповідної реакції на певні зміни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження структури креативності, її природи та особливостей, а також формування на основі цих даних теоретичних концепцій, висвітлено в широкій палітрі наукових праць вітчизняних та закордонних учених. У вітчизняному науковому середовищі найбільш ґрунтовними та знаковими є роботи О. Антонової, О. Кульчицької, В. Моляко, В. Рибалка, І. Волощука та ін. Вагомий внесок у сучасне сприйняття креативності як феномену зробили такі російські вчені, як Л. Виготський, О. Матюшкін, В. Дружинін, Д. Богоявленська, Є. Ільїн, Б. Теплов, Н. Лейтес, В. Шадриков та інші.

Важливих та потужних досягнень, успіхів у вивченні креативності, зокрема лінгвістичної, досягли дослідники зі США, які присвятили даній проблемі не тільки теорії та концепції з повнотою викладу найменших деталей, але й розробили набір інструментів у вигляді тестових методик для подальшого вивчення питання у зв'язку зі зміною впливу зовнішнього середовища. Аналіз праць американських учених Л. Термана, Л. Голінгворд, Дж. Гілфорда, П. Вітті, Г. Пассоу, Дж. Стенлі, П. Торренса, Дж. Рензуллі, Г. Гарднера дозволяє стверджувати про значний інтерес до проблеми розвитку креативності, на основі чого створено американську наукову школу.

Мета статті — вивчення закономірностей, чинників впливу та з'ясування причинно-наслідкових зв'язків у процесах формування та реалізації креативності, зокрема лінгвістичної.

Завдання дослідження:

- визначити основу креативності, її складові та чинники формування;
- сформулювати дефініцію креативності, зокрема лінгвістичної креативності;
- охарактеризувати умови формування та реалізації лінгвокреативності;
- з'ясувати взаємовплив індивідуальних особливостей на основу креативності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному світі високопрогресивних ідей та швидкозмінюваних трендів креативність набуває дедалі більш масштабного значення та вимагає значної уваги, адже передбачає формування чогось унікального. Креативність виступає запорукою прогресу, створення інновацій, «руху людства до нових вершин». Кожен новий виток розвитку цивілізації зобов'язаний саме сміливим винахідникам, революціонерам, знайомим з духом креативності, творчості та експериментальності.

Креативність — це здатність знаходити ідеї нового формату, оригінально інтерпретувати дії, явища чи процеси, встановлювати неочікувані закономірності між реальними фактами, вирішувати поставлені завдання чи наявні проблеми за допомогою нестандартних схем мислення. В узагальненому сенсі дана риса являє собою здатність до бачення питань під іншим кутом та його реалізації за рахунок творчо-конструктивних думок [5, с. 83].

Креативність також розглядається як загальна схильність до творчості, яка ґрунтується на констеляції інтелекту, механізмів продуктивного мислення та індивідуальних характеристиках особи. У теорії вченого П. Торренса моментом спонукання до креативної діяльності слугує загострене відчуття дисгармонії, недоліків чи певної невідповідності, які потребують певних рішень та дій. Психолог поділяв творчий процес на декілька стадій: сприйняття проблеми, пошук рішення, виникнення та формулювання гіпотез, перевірку гіпотез, їхню модифікацію та отримання результату [5, с. 147].

Джо Гілфорд, засновник моделі структури інтелекту, є автором концепції креативності, яка ґрунтується на розгляді феномену у вигляді універсальної пізнавальної здібності до процесу творчості. Теорія передбачає орієнтацію креативності на генерування множинних незвичайних шляхів вирішення всебічно спрямованих завдань. У межах концепції науковець виділив такі базові аспекти креативності:

- можливість виявлення проблеми та її постановки;
- здатність до оригінальної реакції;
- здібність продукувати незліченну кількість задумів;
- здатність генерувати багатопараметріальні альтернативні ідеї;
- прагнення до вдосконалення об'єкта за рахунок збільшення деталей та надання їм окрасу;
- наявність аналітичних здібностей, дивергентного мислення [2, с. 221].

Сьогодні дослідники в поняття креативності вкладають низку чинників, які зумовлюють існування даної категорії: *creative product* (творчий продукт), *creative process* (творчий процес), *creative person* (творча особистість), *creative press* (творче середовище). Описаний підхід має назву «4 Р» відповідно до головних компонентів теорії [1, с. 134].

Креативність як характеристика має своєрідну психологічну природу. Деякі дослідники, наприклад Чікентміхалі (1988), Фельдман зі співавторами (1994), Стернберг і Лубарт (1995), сходяться на думці, що процес креативності набуває особливої форми, продиктованої специфікою сфери діяльності. На основі таких відмінностей створено класифікацію видів креативності, до якої входять:

- інтелектуальна;
- художня;
- підприємницька;
- культурна;
- комунікативна;
- технічна;
- лінгвістична [2, с. 278].

Лінгвістична креативність — це вміння особистості доцільно використовувати різноманітні лінгвістичні прийоми та засоби для створення вдалих словесних конструкцій з метою вираження власної думки чи позиції. Даний вид креативності посідає особливе місце, адже дозволяє не тільки викласти у письмовому чи усному вигляді точку зору, але й окреслити думку, яка завжди виступає відправною точкою певного майбутнього процесу. Ясність, чіткість та точність сформульованої думки визначає хід подальшої діяльності.

Лінгвістична креативність тісно пов'язана з типом інтелекту, наявним у індивідуума. Говард Гарднер, який присвятив життя вивченню нейропсихології, виділив сім окремих видів інтелекту: лінгвістичний, логічно-математичний, просторовий, тілесно-кінестетичний, музичний, інтраперсональний та інтерперсональний. Учений дійшов висновку, що людина володіє одним переважаючим видом механізму розумових процесів. При цьому в разі виявлення лінгвістичного інтелекту в ролі ведучого схильність

до лінгвокреативності зростає в рази порівняно з передуванням інших видів мозкової активності [4, с. 63].

У рамках лінгвістичного інтелекту дослідники вирізняють чотири підвиди: мовний, іншомовний, літературний та ораторський, за іншою назвою — спікерський [4, с. 63]. Підтвердженням даної тези слугують непоодинокі випадки, у яких талант до писемності не супроводжується даром ораторської майстерності, та навпаки, також відсутність здатності до швидкого й чіткого оформлення думок компенсується здібністю до легкого засвоєння іноземних мов, та інші наявні варіації співвідношень підвидів інтелекту. Варто зазначити, що Г. Гарднер виокремив носіїв цих підвидів інтелекту у групи мовознавців, перекладачів, письменників, політиків тощо.

Науковець Г. Гарднер наголошує на щоденному використанні кожною особою лінгвістичного інтелекту для передання інформації. Дослідник уточнює, що лінгвістичний інтелект включає чутливість до значень слів, порядку звуків, ритмів, інтонацій, розмірності слів, а також враховує важливість різних функцій мови: переконання осіб, стимулювання або перетворювання інформації для досягнення певних цілей [4, с. 65].

Складовою, яка впливає на рівень та концентрацію лінгвістичної креативності, є лінгвістична обдарованість, яка визначається як результат сполучення лінгвістичних схильностей людини, достатньої мотиваційної бази та сукупності сприятливих чинників для розвитку обдарованої особистості. Статичними компонентами лінгвістичної обдарованості є стан розвитку мовотворчих здібностей людини, позиції психофізіологічних особливостей, включно з розвитком пам'яті, мислення, уваги та уяви. Для становлення даної обдарованості враховують і динамічні компоненти, до яких належать рівень вкладених зусиль та ступінь наявної мотивації для формування лінгвістичних навичок [3, с. 27–29].

Таким чином лінгвістична креативність значно зумовлюється лінгвістичним видом інтелекту, напряду залежить від рівня лінгвістичної обдарованості та загалом відображає систему знань про мовні процеси, регульовані мовотворчими інструментами, завдяки яким індивідуум засвоює нові слова, трансформує вже існуючі мовні засоби з метою розширення їх семантики, залучення уваги, досягнення певного ефекту.

Реалізація креативності лінгвістичного спрямування відбувається шляхом побудови комунікативних стратегій, важливими умовами формування яких постають готовність керуватися у підборі мовних засобів, вибором манери спілкування, вміння використовувати набір стилістичних комплектуючих, включно з дефініціями, афоризмами, прислів'ями, з метою найбільш правдивого донесення думки, яка відображає світогляд мовця, здатність автора усвідомлено варіювати мовні висловлювання відповідно до поставленого комунікативного завдання [1, с. 84].

У ході втілення лінгвістичної креативності потрібно дотримуватись чотирьох критеріїв, які напряду характеризують даний термін:

— оригінальність, яка проявляється у оформленні висловлювань нестандартним чином;

— відповідність, виражається у збереженні сенсу тексту при відході від традиційних мовних норм;

— прийнятність, функція знаходить відображення у поєднанні викладу матеріалу з вимогами соціокультурного простору та очікуванням учасників мовної взаємодії;

— результативність, яка полягає у вирішенні лінгвістичного завдання.

Розвиток максимально достовірної версії лінгвістичної креативності потребує дотримання двох основних умов: інтеграції соціальних, культурологічних, лінгвістичних знань та розроблення програми креативності за складовими як у межах абзацу, так і в межах всього тексту для забезпечення його цілісності. Загалом структура лін-

покреативності забезпечується синергією взаємопов'язаних когнітивних компонентів, включно з системою засвоєння, систематизуванням та використанням інформації, діяльнісних чинників, що становлять професійно значущі креативні вміння, і емотивних аспектів, які відображають ціннісне ставлення до творчого процесу [2, с. 366].

Дослідники розробили систему критеріїв, які дозволяють визначити сформованість лінгвістичної креативності: «швидкість продукування мовних рішень творчого завдання», «варіативність мовних рішень творчого завдання», «унікальність мовних рішень», «прагнення до творчої мовленнєвої діяльності». На підставі вищезазначених чинників сформувався класифікація рівнів лінгвістичної креативності, яких на сьогодні налічують п'ять: високий, оптимальний, достатній, недостатній і дефіцитний [3, с. 31].

Висновки. Отже, креативність виступає якісним індикатором сучасності, оскільки є фундаментом для створення оригінальних ідей та інноваційних рішень, які своєю чергою забезпечують хід суспільного прогресу.

Креативність передбачає здатність до реалізації творчого потенціалу, який зумовлюється такими чинниками, як творча особистість, творчий процес, творче середовище, творчий продукт, які разом входять до механізму «4 Р». Процес креативної діяльності можна поділи на етапи: сприйняття проблеми, пошук рішення, виникнення та формулювання гіпотез, перевірку гіпотез, їхню модифікацію та отримання результату.

Здебільшого здатність до креативності зумовлюється видом інтелекту, який домінує в особистості. У разі переважання лінгвістичного інтелекту рівень лінгвістичних здібностей суттєво вищий порівняно з середньостатистичним рівнем. На основі лінгвістичних схильностей формується лінгвістична обдарованість, критеріями наявності якої є мотивація та стан зовнішніх сприятливих факторів для розвитку обдарованої особистості.

Лінгвістична креативність визначається легкістю продукування ідей і їх втіленням у мовній формі, гнучкістю та нестандартністю вербального мислення, вмінням конструювати нові висловлювання, здатністю до перенесення знань, до встановлення асоціативних зв'язків між лексичними одиницями, до створення оригінального мовного продукту для успішної екстеріоризації задуму.

Реалізація лінгвістичної креативності відбувається за допомогою формування комунікативних стратегій, зміст якої враховує оригінальність, результативність та соціальну прийнятність викладу матеріалу.

Аналіз вищезазначеної інформації дозволяє зробити загальний висновок, що лінгвістична креативність є важливою складовою креативності і потребує розроблення набору інструментів для її подальшого розвитку.

Список літератури

1. Антонова О. Є. Теоретичні та методичні засади навчання лінгвістично обдарованих студентів: монографія. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 472 с.
2. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. Санкт-Петербург : Питер, 2009. 448 с.
3. Кульчицька О. І. Соціальне середовище у розвитку обдарованості. *Обдарована дитина*. 2007. № 1. С. 25–31.
4. Ліфференко Д. О. Лінгвістична креативність як вид спеціальної обдарованості. *Освіта та розвиток особистості*. 2013. № 1. С. 63–65.
5. Тадеєв П. О. Креативність і творчість особистості: американський підхід : монографія. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2008. 240 с.

References

1. Antonova, O. Ye. (2007). *Teoretychni ta metodychni zasady navchannia linhvistychno obdarovanykh studentiv* [Theoretical and methodological principles of teaching gifted students linguistically]. Zhytomyr, ZhDU im. I. Franka Publ., 472 p.
2. Ilyin, E. P. (2009). *Psihologiya tvorchestva, kreativnosti, odarennosti* [Psychology of creativity, oeuvre, talent]. St. Petersburg, Piter Publ., 448 p.
3. Kulchytska, O. I. (2007). *Sotsialne seredovyshche u rozvytku obdarovanosti* [Social environment in the development of giftedness]. *Obdarovana dytyna* [Gifted child], no. 1, pp. 25–31.
4. Liferenko, D. O. (2013). *Linhvistychna kreatyvnist yak vyd spetsialnoi obdarovanosti* [Linguistic creativity as a kind of special talent]. *Osvita ta rozvytok osobystosti* [Education and development of the individual], no. 1, pp. 63–65.
5. Tadeiev, P. O. (2008). *Kreatyvnist i tvorchist osobystosti: amerykanskyi pidkhid* [Creativity and oeuvre of the individual: the American approach]. Ternopil, Navchalna Knyha Bohdan Publ., 240 p.

Дата надходження рукопису 22.05.2020

Objective. *The objective of the research is to establish patterns, factors of influence and cause and effect in the processes of formation and realization of creativity, linguistics in particular.*

Methods. *The authors apply the following scientific methods: theoretical — analysis and synthesis, analogy and thought experiment, practical — analysis of scientific literature, on the basis of which conclusions based on the laws, factors of influence and cause and effect in the processes of formation and realization of creativity, linguistic in particular.*

Results. *Creativity is an important characteristic of the modern world, the «driving force» of progress. It implies a tendency to perceive a particular issue from a different angle, with a departure from the traditional norms of worldview. Creativity is seen as the ability to realize creativity.*

The factors of formation of the phenomenon of creativity are the factors of the system «4 P»: creative personality, creative process, creative press, creative product.

Creativity as a creative activity is divided into several stages: perception of the problem, finding a solution, the emergence and formulation of hypotheses, testing the hypotheses, modifying them and obtaining the result.

The level of creativity depends largely on the type of dominant intelligence in the individual. The linguistic kind of intelligence, including linguistic, foreign-language, literary and oratorical subspecies, determines the level of development of creative-linguistic abilities.

Linguistic talent is an element of linguistic creativity. This category is defined as the synthesis of linguistic abilities, motivation and auxiliary factors for the development of talent.

Linguistic creativity is realized through the formation of communicative strategies, the content of which takes into account the originality, effectiveness and social acceptability of material presentation.

Therefore, linguistic creativity is an important subspecies of creativity that is pervasive throughout the world.

Key words: *creativity, intelligence, linguistic talent, linguistic creativity, creative activity.*